

HOLLANDA KÜTÜPHANECİLİĞİNDEN ÇIZGILER

Sami GÜRTÜRK

Hollanda bir ilginçlikler ülkesi. En başta da doğanın onlara verdiğinin üstünde ve ötesinde bir yurt (vatan) yaratmış olmaları. Onların bu az rastlanır çabalarını kitaplıklarında da görmek olası. Görebildiklerimi kısaca anlatmaya çalışayım.

Bu ülkede ilkin bir semt kitaplığına gittim. Kitaplığın kurulduğu yer bana ters geldi. Çünkü biz Türkiye'de kitaplıkların çarşı içinde yani gürültülü yerlerde olmamasına özen gösteririz. Oysa bu kitaplık çarşının tam ortasında. Neden? Çünkü orada, çarşı içinde bile gürültü yok. Bir nedeni daha var. Biz kitaplık dendi mi önce okuma salonunu düşünürüz. İnsanımızın kendi evinde rahatça okuma olanağı bulamadığına inanırız. Hollandalı böyle düşünmüyor olmalı ki, kitaplığın okuma salonu bir oturma odası büyüklüğünde. Bana ilginç gelen, hatta bir bakıma, bize aykırı düşen bir durum da şu: Kitaplığın çarşı içinde kurulması yetmiyormuş gibi, üstelik yapı bir çarşı kompleksi (bütünlüğü) içinde. Eş deyişle kitaplık, bir çarşı küme'si içindeki bölüm durumunda.

Küçük bir kitaplık, ama istenen kitapları otomasyonla veriyor. Bu da sanırım ülkenin varlıklı oluşundan geliyor. Dikkatimi çeken bir başka nitelik de şu oldu: Kitaplığı kurmuş, kitapları, açık raf dizgesiyle yerleştirmiş, yapıyı en güzel biçimde aydınlatmış ve okuyucuyu buyur etmişler. Gelenler, diledikleri gibi girip çıkıyor, karıştırıyor, okuyor ya da bakıyor vb. Görevliler hiç ilgilenmiyor. Bir başka anlatımla, gelip gidenlerin (eshabı mesalihin) üzerinde kitaplık yöneticilerinin hiç bir ağırlığı yok. Buna karşılık kendilerinden bir hizmet istenildiğinde son derece nazik ve anlayışlı bir tutum içine giriyor kitaplık görevlileri.

Hollanda'da halk kitaplıklarının adı şöyle: 'Openbare bibliothek' Anlamı ise 'Kamuya açık kitaplıklar' oluyor. Benim ilk gördüğüm bunlardan biriydi. Bu kitaplıklara materyel, araç gereç sağlayan bir merkez varmış. 'Nederlands Bibliothek En Lektuur Centrum. Adımı Türkçeleştirelim: Hollanda Kitaplıklar ve Yazınsal Yapıtlar Merkezi. İlginçtir, bu merkez 'Kültür ve Re-

fah Bakanlığına bağlı. Halk kitaplıklarıysa belediyelerce yönetiliyor. Yani bizim yıllardır belediyeler ile kütüphaneler genel müdürlüğü arasında bir türlü gerçekleştiremediğimiz işbirliğini onlar kurmuşlar.

İşte bu merkezi görmek istedim. Daha önce telefon ederek randevu da aldım. Ne ki, yolda yanlışlıkla bir istasyon önce inmişiz trenden. Çaresiz bir taksiye bindik. Şoför taksimetreye bastı. 280 TL. oraya varasıya ücret oldu 1280 lira. Bu onlara göre ucuz, ama bana göre pahalı bir yolculuk oldu. Neyse adı geçen merkeze vardık. Orta büyüklükte bir okula benziyordu yapı. Bizi Hatay'ın Samandağı ilçesi doğumlu, Rum asıllı bir bay karşıladı. Orta yaşlı, uzun boylu ve pos bıyıklı olan bu yurttaşımızın adı Roland Hurioglu imiş. Bir kaç dil bilen Hurioglu burada Yakın-doğu uluslarının kitap işlerine bakıyor. Kütüphaneciler gelip ona kitaplıklarının gereksinimlerini duruyorlar, o da elinden geleni yapmaya çalışıyor. Baktım, gelenlerin tümü Hollandaca konuşmuyor. Kimi Türkçe, kimi de Arapça konuşuyor. Çünkü bu ülkede bir Hayli 'Marok' yani Faslı ve yüzelli binin üstünde de Türk var.

Kütüphanecilik konusundaki söyleşimizden sonra öğlen yemeğimizi Merkezin kafeteryasında yedik. Ardından da kurumun çeşitli bölümlerini gezdik. Deponun birini 'Kitaplık Müzesi' olarak değerlendirmişler. Güzel de olmuş.. Eskiden kullanılan araç-gereçleri orada anlamlı biçimde sergilemişler.

Ayrılacağımızda oldukça şaşırtıcı bir olayla karşılaştım.. Oraya giderken verdiğim taksi parası, bir tepsi içinde ödendi bana. Nedenini sordum. «Bizi, Türkiye halk kitaplıkları konusunda aydınlattınız.» dediler. Belleğim hızla otuz yıl geri gitti. Ellili yıllarda, İstanbul'daki kitaplıklarımızı incelemek üzere aldığım yoluğu anımsadım. Ucuz otel ve hesaplı aşevi bulacağım diye ne sıkıntılara katlanmıştım. Neymiş? Aslı maaşım düşükmüş! Sanki memurun maaşı ile karnının doyum gücü arasında bir doğru orantı varmış. İnadına bu orantı tersinedir. Gel, gör ki bizim maliyemiz gerçeklerden habersizdir hep.

Son olarak daha büyük bir merkezden sözedeyim. Hollandalıların Ulusal Kitaplık görevi yapan bir kuruluşları var. Aşağı-yukarı bizdeki bakanlık yapılarının en büyüğü kadar. Ama yöneticiler bunu yetersiz bulmuş, daha büyüğünü yaptırmaya başlamışlar. İlk eskisini göreyim istedim. Taşınma nedeniyle kapalı imiş. O halde yenisini görelim, dedim. Aynı gerekçeyle o da kapalıydı. Yalnızca yapıyı dışardan görebildim. Bodrum katı ile en üstteki havalandırma katını saymazsak tam on katlı bir yapı. Önden, göz kararıyla yaptığım hesaba göre o cephesine tam ondört tane büyücek mağza yerleştirilebilir. Yapının her katı bu denli geniş değil. Bizim, söz gelimi, Ankara'da yapılmakta olan Kocatepe camiiimiz gibi, yükseldikçe daralan bir yapı. Zemin katında sergi salonu ile giriş yer almış. Sağda küçük bir okuma salonu. Soldaysa yönetim yeri. İkinci katta sırayla şu bölümler var: Büyük bir kitaplık tiyatrosu, danışma, resepsiyon ve ödünç kitap verme servisi. Bu bölümlerin üzerinde de, herbiri ayrı kata yerleştirilmiş dört kitaplık. En altta 'ülkeler ve halklar kitapları bölümü'. Onun üstünde 'müzik-film-video salonu'. Daha yukarda 'teknik ve doğa bilimleri kitaplığı'. Saydığım bu son ve

üst-üste olan bölümler eşit genişlikte ve aynı planda. Kitaplar açık raf dizgesiyle yerleştiriliyor. Okuyucu, kitaplar ve fiş katalogları aynı salonda yer alıyor. Yapının öteki bölümleri, sanırım, görevlilerin çalışma yerleri.

Hemen akla şu soru gelebilir: Henüz açılmamış olan bir kitaplığın içindekilerden nasıl söz edebiliyorum? Anlatayım. Rotterdam Şehir Gazetesi 16.7.1983 günlü sayısını hemen tümüyle bu yeni kitaplığa ayırmış. Sayfaları kitaplığın çeşitli açılardan görünüşleri, bölümlerin fotoğrafları ve yapının açıklamalı planı ile dolu. Resmin birinin altında «Merkez Kitaplığa Hoşgeldiniz!» diye yazılı, büyük puntolarla. Bir başka yerde de şöyle denilmiş: «Bu Yapı Herkes İçindir.» Kitaplığın çalışma programından anlaşılıyor ki Kitaplık kimi zaman saat 21 e değin açık. İlginçtir, 17 yaşına değin kitaplıktan parasız yararlanılacakmış? Unutmadan söyleyeyim kitaplığın birinci katında, Kızılhaç'ın işleteceği bir de çarşı var.

İmdi, buraya değin yazdıklarımı özetlersem şu sonuç çıkıyor: Batılılarda kitaplık çok. Kimi kitaplıkları ise bizdekilerden büyük. Üstelik materyel açımdan da zengin bu kitaplıklar. Toplum olarak, tarih sahnesine çıkışları bizden çok sonra, ülke olarak bizden çok küçük batılılar. Hele kitaplık geleneği açısından bizim çırağımız durumunda olan bu insanlar nasıl olmuş da bizi bu alanda geçmişler? Kuşkusuz bu olayda varlıklı oluşlarının payı büyük. Bunun da nedeni topraklarının zenginliği değil, sömürgeci olmaları. Biz iyi yönetmek ve biraz da bayrak dikmek için ülkeler almışız.. Onlarsa sömürmek için. Ama kütüphanecilikte ileri gitmeyi sağlayan tek neden varlıklı oluş değil elbette. Kanımca anlayış çok önemli bu konuda. Onlar kitaplığı içindeki tiyatrosuyla, konser ve konferans salonuyla, sergi yerleriyle bir kültür kompleksi (sitesi) olarak düşünmüş, kimi kitaplıklara çarşı, kafeterya ve benzerini ekliyerek okuyucuyu ön plana aldıklarını, ona önem verdiklerini kanıtlamışlar. Evet, bu ayrıntı çok önemli. Biz kitaplığı gelen okusun diye açıyoruz. Onlarsa okuyucu çekmek için çaba harcıyorlar. Bizde kimi kitaplıklara girmek için, danışmaya kimlik bırakıp, yakamıza 'girebilir' yaftası asmamız zorunludur, halâ? (Savunmayla ilgili yasak bir yere girer gibi?) Onlardaysa giriş serbest, kıyafet serbest vb. Kütüphanecilik alanında bu anlayışa ulaştığımız zaman, insanlarımızı biraz daha kitaba yöneltebiliriz, diyorum.